

ve devlet adamlığı vasıflarını haiz çok zeki bir insandı. Kaynaklarda kitaba aşırı derecede düşkün olduğu, yanında da ima değerli bir kitap taşıdığı, halifenin abdest almak için sohbetine ara verdiği zamanı bile ona kitap okuyarak değerlendirdiği nakledilir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 169-170; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba'*, XVI, 174-186; İbnü't-Tikakâ, *el-Fahrî*, s. 6, 237; Ahmed b. Aybek ed-Dimyâtî, *el-Müstefâd min Zeyli Târîhi Bağdâd* (nşr. Muhammed Mevlûd Halef — Beşşâr Avvâd Ma'rûf), Beyrut 1406/1986, s. 373-374; Kütübî, *Fevâtü'l-Vefeyât*, III, 177-179; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, VIII, 47; D. Sourdel, *Le Vizirat 'abbâside*, Damas 1959, I, 282-286; M. M. Ahsan, *Social Life under the Abbasids*, London 1979, s. 50, 294; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), V, 133; Olga Pinto, "Feth b. Hâkân" (trc. Hakkı Dursun Yıldız — Neyire Milânî), *TD*, sy. 27 (1973), s. 41-58; a.mlf., "al-Fath b. Khâkân", *EI*² (Fr.), II, 857; Dihhudâ, *Luğatnâme*, XXI, 49.

HAKKI DURSUN YILDIZ

FETH b. HÂKÂN el-KAYSİ

(الفتح بن خاقان القيسي)

Ebû Nasr el-Feth b. Muhammed
b. Ubeydillâh b. Hâkân
b. Abdillâh el-Kaysî el-İşbîlî
(ö. 529/1135 [?])

Endülüslü
edip ve biyografi yazarı.

Gırnata'nın (Granada) Sahratülveled (başka bir rivayete göre Şeceretülveled) köyünde muhtemelen 480 (1087) yılında doğdu; ömrünün büyük bir kısmını İşbîliye'de (Sevilla) geçirdiği için İşbîlî nisbesiyle anılır. Şöhretine rağmen hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Bunda, onun alkol bağımlılığı ve kendini beğenmişlik gibi bazı sevilmeyen özelliklerinin rolü olsa gerektir. Feth b. Hâkân Kays kabilisine mensup bir Arap'tır. Şeceresinde yer alan Türkçe menşeli Hâkân ismi ilk bakışta atalarından birinin Türk olabileceğini düşündürürse de bu doğru değildir. Bu isim onun için, kendini fazla beğenmişliğinin sonucunda içine düştüğü yalnızlığı ve kompleksli ruh halini ifade etmek maksadıyla bir lakap olarak kullanılmıştır. Aslında Feth'in mütevazı bir aileden geldiği anlaşılmaktadır. Nitekim ailesinde kendisinden başka ne siyasî-idarî ne de kültürel alanda isim yapmış birine rastlanmaktadır. Muhtemelen babası o daha çocukken ölmüştü; sorumluluğunu üstlenen annesi meşakkatler karşısında sabırlı olan, iffetli ve dindar bir kadın şeklinde tanımlanmaktadır.

Feth'in tahsil yılları, Endülüs'te ilmi ve kültürel faaliyetlerin bir hayli hareketli olduğu mülûkû't-tavâif ve Murâbitlar dönemlerine rastlar. O yıllardaki mevcut hürriyet ortamından faydalananak çeşitli ilim dallarında başarılı çalışmalar yapan seçkin âlimlerin birçoğundan ders alma veya onların sohbet hâkalarına katılma imkânını bulmuş, bu durum kendisine kuvvetli bir ilmi alt yapı kazandırmıştır. Bir hadis âlimi olan Ebû Ali es-Sadeffî, edip ve dil bilimci Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Sîd el-Batalıyevsî, sarf ve nahiv âlimi Ebû Hüseyin İbn Sirâc, şair, edip ve tarihçi Ebû Bekir Muhammed b. İsâ b. Lebbâne, çeşitli ilim dallarında ve özellikle edebiyat alanında ün kazanmış Ebû Bekir Muhammed b. Süleyman ve zamanının belâgat üstadı olarak kabul edilen Ebû Abdurrahman Muhammed b. Ahmed b. Tâhir el-Kaysî hocaları arasında başta gelen isimlerdir.

Feth b. Hâkân Endülüs'ün hemen her şehrinde görmüş, hatta Endülüs'ün dışında da Murâbitlar'ın idare merkezi Merakeş'e kadar gitmiş ve bir süre kaldıktan sonra orada öldürülmüştür. Onu fazla gezmeye sevkeden başlıca sebebin, edebî kudretini kullanarak gittiği şehirlerdeki idarecilerin sohbet meclislerine katılma ve bu vesile ile de mal ve mevki edinme hırsı olduğu ileri sürülmektedir. Ancak onun gerek bu hırsı gerekse al-kole olan bağımlılığı çağdaşı birçok âlimin kendisinden uzaklaşmasına yol açmıştır. Murâbitlar'ın Gırnata valisi Ebû Yûsuf Tâşfîn b. Ali nezdinde bir kâtiplik görevi almayı başaran Feth'in bazı rivayetlerde "zü'l-vizâreteyn" sıfatıyla zikredilmesine bakarak vezirlik yaptığı da söylenebilir. Seyahatlerinin onun bilgi ve görgüsünün artmasına büyük bir katkıda bulunduğu şüphesizdir. Çünkü uğradığı şehirlerde bir taraftan üst düzey idarecilerini tanıma ve onların meclislerine katılma fırsatını buluyor, diğer taraftan da âlim ve ediplerle bir araya gelme imkânına kavuşuyordu. Meselâ edip Ebû Abdullah İbn Ebû'l-Hisâl, hadisçi Kadî Ebû'l-Fazl İyâz b. Müsâ, fakih İbn Adhâ el-Hemedânî ve şair İbn Hafâce ile seyahatleri sırasında tanıştığı bilinmektedir.

Kaynaklarda Feth'in Merakeş'te iken bir handa öldürüldüğü hususunda ihtilâf bulunmamakta, ancak öldürülüş sebebi ve tarihi hakkında farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bir rivayete göre *Qalâ'idü'l-İkân* adlı eserini ithaf ettiği

Ebû İshak İbrâhim b. Yûsuf b. Tâşfîn, başka bir rivayete göre ise dinî yasakları hiçe sayan bazı davranışlarından dolayı dindar sultan Ali b. Tâşfîn'in emriyle öldürülmüştür. Ölüm yılı olarak 528'den (1134) 555'e (1160) kadar farklı tarihler verilmekte, bunlardan Endülüslü müelliflerin üzerinde ittifak ettikleri 529 (1135) yılı daha çok kabul görmektedir.

Gerek eserleri gerekse ders aldığı hocaları göz önünde tutulduğunda Feth'in yaşadığı dönemdeki ilim dallarının birçoğundan haberdar olduğu, dolayısıyla da kuvvetli bir genel kültüre sahip bulunduğu anlaşılmaktadır. *Eyyâmü'l-Arab**, klasik Arap şiiri ve şairleri, meşhur hatipler, gazveler, coğrafî mahaller hakkında verdiği bilgiler oldukça sıhhatlidir. Doğulu şairleri onları Endülüslüler'le mukayese edebilecek kadar tanımaktadır; ayrıca onun dinî ilimlere ait terimlere de vâkıf olduğu ve bunları yerli yerinde kullandığı görülür. Temayüz ettiği asıl saha ise edebiyattır. Ona göre insan dilinin bağıni çözme ve güzel konuşmayı öğrettiği için edebiyat ilim dallarının en çekici ve en güzel olanıdır. Ancak Feth'i bu alanda eser telif etmeye sevkeden asıl sebep, kendi ifadesine göre Endülüs'ün XI ve XII. yüzyıllarda yetiştirdiği edip ve şairlerin isim ve eserlerinin unutulmamasını sağlama arzudur. Bunu yaparken sadece edebiyatçıların değil edebiyata ilgi duymuş emîr, vali, kumandan, kadî, vezir ve fakihlerin de biyografilerini yazmıştır. Yalnız onun bu kişiler hakkında bilgi verirken tamamen objektif ölçüler içinde kaldığını söylemek oldukça güçtür. Feth'in yaşadığı dönemde, bol miktarda bedîî süsleme unsurları kullanılarak meydana getirilen secili nesir oldukça revaçta idi. Doğru menşeli secili nesirden o da etkilenmiş ve eserlerinde bu tarz nesri en ufak bir gevsemeye düşmeden çok katı bir biçimde uygulamıştır. Bu arada Arap diline ait cinas, tıbâk, iktibas vb. süsleme unsurlarına da sıkça başvurmuş, bununla birlikte mâna, üslup ve lafızda pürüz sayılabilecek sapmalara kaçmamıştır. Bu durum onun edebî sanatlarla ve Arap diline olan hâkimiyetini göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Eserleri. 1. *Qalâ'idü'l-İkân fî (ve) mehâsini'l-a'yân*. Tam adı *Qalâ'idü'l-İkân fî mehâsini'r-rü'esâ ve'l-ku-dât ve'l-küttâb ve'l-a'yân* olan bu eseri müellif, döneminin Endülüs'ünde mevcut edebî birikimi sonraki nesillere aktarmak için yazmıştır. Ancak onun bu

Feth b. Hâkân
el-Kaysî'nin
Kalâ'idü'l-İkyân
ft
meḥāsini'l-a'yan
adlı eserinin
ilk iki sayfası
(Köprülü Ktp.,
nr. 1354)

eseri kaleme alırken kendi edebî deha ve kudretini ortaya koymak istediği de açıktır. Kitabı muhtemelen 517 (1123-24) yılında veya hemen sonrasında tamamlamış, edip ve şairlere büyük destek verdiğini söylediği Murâbîr idarecilerinden Ebû İshak İbrâhim b. Yûsûf b. Tâşfîn'e sunmuştur. Bir mukaddime ve dört ana bölümden meydana gelen eserin birinci bölümü edebiyata ilgi gösteren emîr, vali, kumandan ve bunların çocuklarına, ikinci bölümü vezirlere, üçüncü bölümü kadî ve âlimlere, dördüncü bölümü de edip ve şairlere ayrılmıştır. Eserde XI ve XII. yüzyıllarda yaşamış toplam altmış dört meşhur şahsın biyografisi yer almaktadır. Kişiler tanıtılırken haklarında hem edebî hem tarihî bilgi verildiği ve edebî bilgilerin daha ağırlıklı olduğu görülür. Müellif bu bilgileri ya hal tercümesini sunduğu kimselerden mektupla sorarak veya şahsen tanıdıklarını bizzat araştırarak yahut üçüncü kişilerden duyduklarına dayalı olarak temin etmiştir. Eserde başka hiçbir kaynaktaki rastlanmayan bilgiler bulunmamaktadır. Çeşitli kütüphanelerde yirmi civarında yazma nüshası mevcut olan eser (başlıcaları Nuruosmaniye Ktp., nr. 460, 3620; Köprülü Ktp., nr. 1354-1356; TSMK, III. Ahmed, nr. 2302) birçok defa basılmıştır (Paris 1277/1860; Bulak-Beyrut 1283; Kahire 1320; Tunus 1386/1966, 1990; Zerkâ-Ürdün 1989). H. Pérès de eserin bazı

bölümlerini neşretmiştir (Algiers 1946). *Kalâ'idü'l-İkyân* için çeşitli şerhler yazılmıştır. Bunlardan Ebû Abdullah Muhammed b. Kâsım b. Zâkûr el-Fâsî'nin *Ferâ'idü't-tibyân 'alâ Kalâ'idü'l-İkyân*'i ile (Rabat el-Hizânetü'l-âmmé, nr. 2291) Muhammed b. Muhammed el-Hüseynî'nin *Mikyâsü'l-fevâ'id fi şerhi mâ ḥufiye mine'l-Kalâ'id*'i (Rabat el-Hizânetü'l-âmmé, nr. 1802) meşhurdur. İbn Fazlullah el-Ömerî eseri ihtisar etmiş ve bunları çalışma Ahmed Teymur Paşa tarafından yayımlanmıştır (MMLADm., III/341 [1922]). 2. *Matmaḥu'l-enfûs ve mes-raḥu't-te'ennûs fi mûlehi ehlil-Endelûs*. Müellifin *Kalâ'idü'l-İkyân*'dan sonra yazdığı bu eserini büyük, orta ve küçük olmak üzere üç farklı nüsha halinde hazırladığı anlaşılmaktadır. Makkarî'nin açıklamasından, büyük ve orta hacimdeki nüshaların, bazıları hakkında daha önce *Kalâ'idü'l-İkyân*'da da bilgi verilen emîr ve sultanlara tahsis edildiği öğrenilmektedir; günümüze ulaşan küçük nüsha ise yalnız Endülü's'te yetişen emîr, vezir ve ediplere ayrılmıştır. Eser secili nesirle kaleme alınmış, ayrıca adı geçen bazı şahsiyetlere ait şiirlerle de yer verilmiştir; seçilen örnekler daha çok işret meclisleriyle tabiat tasvirlerine aittir. Üç bölümden meydana gelen kitabın telifi sırasında kronolojik ya da alfabetik düzen uygulanmamış, biyografileri verilen kişilerin sosyal statü-

leri dikkate alınarak birinci bölümde vezirler, ikincisinde fukaha ve ulemâ, üçüncüsünde kâtiplerden söz edilmiştir. Kitabın biri Türkiye'de (Süleymaniye Ktp., Reisülküttâb Mustafa Efendi, nr. 909) olmak üzere toplam altı nüshası bilinmektedir; ayrıca Makkarî de *Nefḥu't-tîb* adlı çalışmasında muhtevasını aynen nakletmiştir. Eser sırasıyla İstanbul (1302), Kahire (1325), Amman (1983) ve Beyrut'ta (1983) yayımlanmış, bunlardan sonuncusuna, mevcut bütün nüshaları gözden geçirerek yayımı gerçekleştiren Muhammed Ali Şevâbîke tarafından müellifin hayatı ve eserleri hakkında kaleme alınan geniş bir mukaddime eklenmiştir.

Feth b. Hâkân ayrıca, hocası İbnü's-Sîd el-Batalıyevsî'nin hayatını anlattığı ve içinde onun bazı seçme kasidelerine de yer verdiği müstakil bir kitap yazmıştır. Bu eserin tamamı Makkarî'nin *Ezhârü'r-riyâz*'ında yer aldığı gibi bir nüshası da Madrid'de bulunmaktadır (Escorial Library, nr. 488). Bundan başka yine Escorial Library'de kayıtlı (nr. 538) *Resâ'ilü ihvâniyye* arasındaki İbnü's-Sîd el-Batalıyevsî'ye kütüleyen bir makâme de (*el-Makâmetü'l-Kurtubiyye*) ona nisbet edilmektedir. Ancak bu makâmeyi İbn Ebû'l-Hisâl'e atfedenler de vardır. Vezir Ebû Ca'fer Ahmed b. Ahmed buna *Risâletü'l-intişâr fi'r-red 'alâ şâḥibi'l-makâme* adıyla bir reddiye yazmıştır (İhsan Abbas, s. 315; H. Nemah, s. 86-87).

Kaynaklar Feth'in yazdığı risâleleri bir kitapta topladığını kaydederse de eser bugüne kadar ele geçmemiştir. Bu risâlelerden bazıları İmâdüddin Kâtib el-İsfahânî'nin *Harîdetü'l-kaşş* ve Makkarî'nin *Nefḥu't-tîb* adlı eserlerinde nakledilmiştir. Bunlar esas itibarıyla "ihvâniyye" türünden olup Endülüslü vezir, kâtip

Feth b. Hâkân
el-Kaysî'nin
Matmaḥu'l-enfûs ve mes-raḥu't-te'ennûs fi mûlehi ehlil-Endelûs adlı eserinin
ilk sayfası
(Süleymaniye Ktp.,
Reisülküttâb
Mustafa Efendi,
nr. 909)

ve diğer kişilere gönderilmiş risâlelerdir. Yine Feth'e nisbet edilen, ancak günümüze intikal etmeyen *Bidâyetü'l-meâsin* ve *ğâyetü'l-muâsin* adlı bir eserden ve ona ait şiir parçalarından da bahsedilmektedir (*Eİ²*, II, 838).

BİBLİYOGRAFYA :

İmâdüddin el-İsfahânî, *Harîdetü'l-kaşr* (nşr. A. Desûkî — A. Abdülazîm), Kahire 1969, IV/2, s. 610-624; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba'*, XVI, 186-192; İbn Dihye, *el-Mu'trib* (nşr. İbrâhîm el-Ebyârî v.dğr.), Kahire 1954, s. 25, 188-189; İbnü'l-Abbâr, *Mu'cem* (nşr. Codera), Madrid 1898, nr. 285; a.mlf., *el-Hulletü's-siyerâ* (nşr. Hüseyin Münis), Kahire 1963, II, 248; İbn Saîd el-Mağribî, *el-Muğrib*, I, 254; İbn Halikân, *Vefeyât* (Abdülhamîd), II, 407; İbnü'l-Hatîb, *el-İhâta*, III, 525; IV, 248-249; Makkarî, *Nefhu't-îtib*, II, 245-246; VII, 24-34, 61; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1354; P. Boigues, *Ensayo bibliobliografico*, Madrid 1899, nr. 162; Cl. Huart, *Littérature arabe*, Paris 1902, s. 203; *Hediyetü'l-ârifîn*, I, 814; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 579; Ziriklî, *el-A'lam* (Fethullah), V, 134; İhsan Abbas, *Tartîhu'l-edebî'l-Endelûsî*, Beyrut 1985, s. 314-316; Celia del Moral Molina, "Diferentes versiones acerca de la vida y la muerte de al-Fath İbn Jâqân", *Homenaje al Prof. Jacinto Bosch Vilá*, Granada 1991, II, 781-793; Hüseyin Yûsuf Hur-yûs, "el-Feth b. Hâkân ve Kitâbü'l-Kalâ'id", *el-Mevrid*, IX/3, Bağdad 1980, s. 63-72; Hudâ Şevket Behnâm, "Kitâbü Matmahi'l-enfûs ve mesrahi't-te'ennûs fî mülehi ehli'l-Endelûs", a.e., XI/1 (1982), s. 135-149; XI/3 (1982), s. 105-134; H. Nemah, "Andalusian Maqâmât", *Journal of the Arabic Literature*, V, Leiden 1974, s. 86-87; Ali Edhem, "Kalâ'idü'l-îkyân li'l-Feth b. Hâkân", *Tî*, VI, 180-193; Moh. Ben Che-neb, "Feth", *İA*, IV, 576-577; a.mlf. — [Ch. Pel-lat], "al-Fath", *Eİ²* (İng.), II, 838.

MEHMET ÖZDEMİR

FETH el-MEVSİLİ el-KEBİR

(فتح الموصلى الكبير)

Ebû Muhammed Feth b. Muhammed

b. Vişâh (el-Veşşâh) el-Ezdî

el-Mevsilî el-Kebîr

(ö. 170/786 [?])

İlk dönem zâhid ve sûfilerinden.

Musul'da yaşayan, aynı adla tanınan ve muhtemelen aralarında hoca-öğrenci ilişkisi bulunan iki sûfiden büyük olanıdır. İlk devirlerin yazılı ve sözlü rivayetlerini esas alan sonraki müelliflerin gereken dikkati göstermemeleri, bu iki çağdaş sûfi hakkındaki bilgilerin birbirine karışmasına yol açmıştır. Bazı eserler (meselâ bk. Ebû Nuaym, VIII, 294), Basralı hadis râvilerinden Muhammed b. Abdurrahman et-Tufâvî'nin (ö. 187/803) bir rivayetine dayanarak Feth es-Sagîr'in (ö. 220/835) Arap eşrafından zâhid bir kişi olduğunu kaydeder. Kaynaklarda

kabile nisbesi zikredilmeyen bu zatın köle asıllı olduğu da belirtilmiştir (İbnü'n-Nedîm, s. 277). Ancak Tufâvî'nin Feth es-Sagîr'den otuz üç yıl önce vefat ettiği göz önüne alındığında onun Arap eşrafından olduğunu söylediği zâhidin Feth el-Kebîr olduğu anlaşılır.

Başka bir karışıklık da Feth es-Sagîr'in hayat hikâyesi anlatılırken Muâfâ b. İmrân'dan (ö. 185/801) gelen rivayette görülür. Muâfâ'ya Feth el-Mevsilî'nin ilim (diğer bir kayda göre amel) yönünden önemli olup olmadığı sorulduğunda, "Dünyadan el etek çekmiş olması ilim (veya amel) olarak ona yeter" diye cevap vermişti (Attâr, s. 375; Şa'rânî, I, 80). Halbuki Muâfâ'ya bu soru, kendisinden otuz altı yıl sonra vefat eden Feth es-Sagîr için değil, on dört yıl önce vefat eden Feth el-Kebîr için sorulmuştu. Çünkü rivayet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte*'ye alınan ve güvenilir bir hadis âlimi olan Muâfâ (İbn Hacer, X, 199-200) Feth el-Kebîr'in akranı idi. Feth el-Kebîr'le ilgili birçok husus muhtemelen Muâfâ tarafından rivayet edilmiştir. Bu durumda onun Feth el-Kebîr'in yakın dostu ve öğrencisi olduğu söylenebilir.

Hakkında netleşen bilgilere göre Feth el-Kebîr, fetihlerden sonra Irak'a yerleşen Güneyli (Yemânî) Araplar'ın Ezd kabilesi eşrafından bir zâhiddi. İbn Abbas'ın öğrencisi Atâ b. Ebû Rebâh'tan (ö. 114/732) hadis rivayet etmiş, kendisinden de Tufâvî, Muâfâ, Afîf b. Müslim gibi âlimler rivayette bulunmuşlardır. Genellikle güvenilir bir râvi olarak kabul edildiği halde kendini daha çok zühde verip hadis rivayetiyle fazla meşgul olmadığı için bu konuda ona müracaat edilmemiştir (Sem'ânî, I, 120; Zehebî, VII, 349). Feth el-Mevsilî'nin 165'te (781) vefat ettiğine dair bir rivayet varsa da (İbnü'l-Esir, VI, 68) 170'te (786) öldüğünü bildiren rivayet (Hatîb, XII, 383) daha doğru olmalıdır.

Ferîdüddin Attâr, Feth el-Mevsilî'nin takvâ ve mücâhedeye son derece önem veren mahzun bir kişiliğe sahip bulunduğunu, gösterişten kaçındığını, fakir ve âbid bir kişi olduğu halde zengin bir tüccarmış gibi yanında bir deste anahar taşıdığını kaydeder (*Tezkiretül-evliyâ*, s. 375). "Allah'a itaat eden balıkları avlayıp O'na isyan edenlere yedirmek anlamsızdır" diyerek balıkçılık mesleğini terketmişti. Öğrencisi Muâfâ, "Feth el-Mevsilî'den daha akıllı birini görmedim" sözünü onun dünyadan el etek çekmesini akıllı oluşuna bağlamıştır (Hatîb, XII, 383). Halk arasına fazla karışmayan,

gıda, giyim, konuşma ve uyuma hususlarında en azla yetinen Feth, bazan yoksul ve muhtaç bir halde kalmasını Allah'ın büyük bir lutfu olarak görür, "Allah katında makbul olan ne iş yaptım da bu ihsanına nâil oldum" derdi (Münâvî, I, 151). Ona göre zenginlerin fakirlere karşı alçak gönüllü davranması güzeldir, ancak Hakk'a bel bağlayan fakirlerin zenginlere karşı gururlu davranması daha hoştur (Attâr, s. 375). Hızır'la görüştüğü söylenen, daha başka kerâmetleri de nakledilen Feth ilmi, hikmeti ve meşâyihin sözlerini kalbin gıdası olarak görür, gönül zikrinin ilâhî bir neşenin meydana gelmesine vesile olacağını söylerdi (a.g.e., s. 376).

Feth el-Kebîr'in zühhd anlayışı, başkasına muhtaç olmadan kendi el emeğiyle haysiyetli bir şekilde yaşamayı esas alır. Dicle nehri kenarında balık avlayarak, taş ocaklarında çalışarak ve tuğla pişirerek elde ettiği kazançla ailesini geçindirmeye gayret etmesi, Musul valisinin gönderdiği yüklü ihsanların çok azını alarak geri kalanını iade etmesi onun zühhd anlayışını göstermesi bakımından önemlidir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hibbân, *es-Şikâat*, VII, 322; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, Kahire 1377, s. 274, 277; Ebû Nuaym, *Hiyle*, VIII, 292, 294; Hatîb, *Târîhu Bağdad*, XII, 383; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), I, 120; IV, 68-69; İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-safve*, IV, 181-183, 184, 187; Attâr, *Tezkiretül-evliyâ* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1985, s. 375, 376; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, VI, 68; Zehebî, *A'lamü'n-nübe-lâ*, VII, 349; İbnü'l-Mülakun, *Tabakâtü'l-evliyâ*, s. 276-277; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, X, 199-200; Şa'rânî, *et-Tabakât*, I, 80; Münâvî, *el-Kevâkib*, I, 151; Kehlâle, *Mu'cemü kabâ'ilü'l-Arab*, Beyrut 1402/1982, I, 15-18; a.mlf., *Mu'cemü'l-mu'ellifîn*, XII, 303.

MUSTAFA BİLGİN

FETH el-MEVSİLİ es-SAGİR

(فتح الموصلى الصغير)

Ebû Nasr Feth b. Saîd el-Kârî

el-Mevsilî es-Sagîr

(ö. 220/835)

İlk dönem zâhid ve sûfilerinden.

Musul civarında Dicle nehrine yakın bir köy olan Kâr'da doğdu (Yâkût, IV, 428). Musul ve Bağdat'ta öğrenim gördü. Bağdat'a sık sık yaptığı ziyaretler dışında hayatını Musul'da geçirdi. Çok defa Feth el-Mevsilî el-Kebîr ile karıştırılan (bk. FETH el-MEVSİLİ el-KEBİR) Feth es-Sagîr'in hayatı hakkında kaynaklarda verilen bilgiler sınırlıdır. İsâ b. Yûnus'tan hadis